

Oppstart av Morsa-samarbeidet: Fra handlingslammelse til kollektiv handling

Foto: Øyvind Martinsen

Foto: Øyvind Martinsen

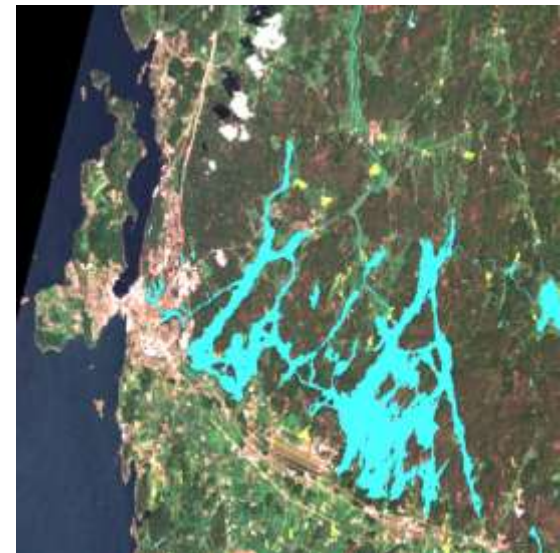
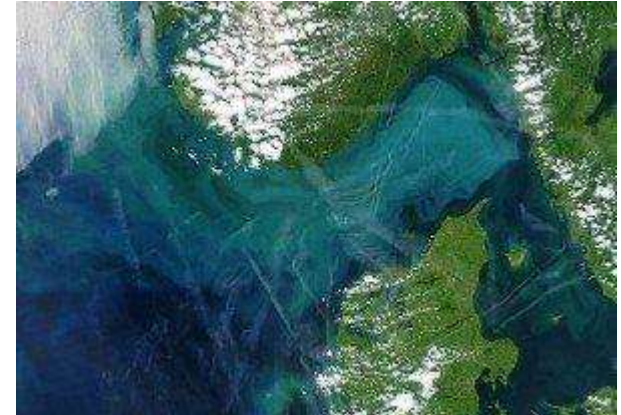
1964-1985: Økende bekymring for Vansjø og samarbeidet som havareerte

- 1964: NIVA måler normalt fosforinnhold i Vansjø
- 1970 >: Kraftig økning i fosforinnholdet i Vansjø
- 1979: Vansjøutvalget - Østfold
- 1984: Handlingsplan
 - Mange tiltak mot avløp i byer og tettsteder
 - Tiltak mot punktkilder i jordbruket, setter fokus på arealavrenning uten å få gjennomslag
 - Mye konflikter som fortsetter å leve videre
- 1985: Samarbeidet nedlegges

1988-1997: Algeoppblomstring i Nordsjøen, jordbrukstiltak, LA 21 og Vansjøplanen

- 1988: Algeoppblomstring i Nordsjøen
- 1988>: Økt fokus på jordbruksavrenning og tiltak, Haldenvassdragsprosjektet 1991
- 1992: Riokonferansen om bærekraftig utvikling
 - Klimakonvensjonen
 - Konvensjonen om biologisk mangfold
 - Lokal Agenda 21
- 1994: Miljøvernråd giverne rundt Vansjø starter arbeid med Vansjøplanen
- 1997: Vansjøplanen vedtas i kommunestyrene i Moss, Rygge, Råde og Våler
- 1997 “Vi må søke samarbeid med kommunene oppstrøms Vansjø”

1997-1999:

Nytt verktøy, Vansjøplan, områdetiltaksmidler, samarbeid på tvers og forprosjekt

- 1995-1997: Miljømål for vannforekomstene SFT
- 1997: Områdetiltaksmidler over jordbruksavtalen
- 1997: Vansjøplanen
- 1997: Vansjø-kommunene og Fylkesmannen i Østfold søker samarbeid med Akershus
- 1997: Interimstyret for Morsa-prosjektet: Gretha Thuen (H) Våler leder og Jorunn Buer (Ap) Enebakk nestleder
- 1998: Enighet om organisering og finansiering: 8 kommuner, to fylkeskommunene og fylkesmenn/jordbruket områdetiltaksmidler (5 år)
- 1998 september: Utlysning 3-årig prosjektlederstilling

1999-2001: Prosjektleder, strategiprosess, flom, tiltaksanalyse og statlig tiltakspakke

- 1999: Prosjektleder ansatt
- 1999-2000:
 - Etablere og bemanne temagrupper
 - Strategiprosess basert på metodikk (miljømål for vannforekomstene)
- 2000: EUs rammedirektiv for vann
- Høsten 2000: Flommen i Vansjø
- 2000-2001: Tiltaksanalyse
- Mai 2001: Tiltaksanalysen presenteres for Østfold- og Akershusbenken på Stortinget
- Juni 2001: Flertallet i Energi- og miljøkomiteen vedtar tiltakspakke til Vansjø/Hobølvassdraget
- Juli 2001: Miljøvernminister Siri Bjerke besøker vassdraget
- Oktober 2001: Statlig tiltakspakke

Tiltaksanalyse 2001

Handlingsplan Morsa 2002-2008

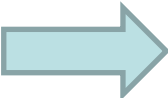
- Vannmiljømål
 - Elver og innsjøer skal tilfredsstillende egnethet til bading, fiske og jordvanning og drikkevann (Storefjorden)
 - God økologisk tilstand innen 2015 (Vanddirektivet)
 - Skal oppnås i to etapper
 - 2010
 - 2015
- Tiltaks mål
 - 65% av menneskeskapt tilførsel dvs 9,5 tonn fosfor må fjernes. Vansjøens tålegrense!
 - 2,3 tonn P avløp og 7,2 tonn P jordbruk
 - Skal oppnås i to etapper
 - 2002-05 6,5 t P
 - 2006-08 3,0 t P

Norsk institutt for vannforskning
Bioforsk jord og miljø, 2001

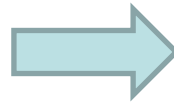
Hvordan jobbe sammen med bøndene?

- Temagruppe jordbruk
 - Kommunene og begge FM
 - Claus Larsen/Svein Skøien
- Områdetiltak over jordbruksavtalen
 - Ragnar Mjelde LMD
- Pilotområdet for miljøprogram og miljøplan i jordbruket 2001-2002
- Miljøprogram for jordbruket i Morsa 2002 og FM (2005)
 - Økonomiske virkemidler og forskrifter
- Utallige infomøter med bønder i kommunene
 - kunnskap om vassdraget og hva som måtte til
 - tiltak stubb, fangdammer etc
 - lytte til deres utfordringer og tilpasse virkemidlene
 - jevnlige møter med alle bondelagslederne hvert år
 - foregangsbønder
- Utdannet egne miljørådgivere – bønder og ansatte på LK (NFR)
 - Ca. 50 bønder fikk gratis miljøplan trinn 2
 - Liten respons i Moss, Rygge og Råde

Hvordan jobbe sammen om avløp?

- Temagruppe avløp
 - Kommunene og FM
 - Steinar Skoglund/Gorm Gullberg
- Hovedplaner avløp/vannmiljø
 - Simon Haraldsen FMOA
 - Ski, Enebakk, Hobøl og Våler
- Planer for opprydding i spredte avløp
- 4-6 møter per år – kunnskap og kompetanseoverføring, støtte og jevnlig rapportering om framdrift som gikk til styret ved ordførerne

*For Hobøl sin del ville vi ha måttet begynne på nytt (nyansettelser innen spredt avløp uten overlapp med forrige saksbehandler) 3-4 ganger de siste 10 årene dersom vi ikke hadde hatt den interkommunale temagruppe avløp som kontinuitetsbærer. Det å overføre kunnskap er et viktig aspekt, men det er like viktig å merke at man er en del av et større prosjekt og at det er mange personer der som vil kunne hjelpe.
Håvard Lucasen, Hobøl temagruppe avløp*

Bakteppet 2001-2007

2001-2003:

Handlingsplan, kampen mot algene og kunnskapen, pilotvassdrag og fare for havari...

- 2000: Flommen i Vansjø
- 2001: Valgkamp og økt algeoppblomstring – May Hansen overleverer alger på flaske
- 2002: Handlingsplan for Morsa vedtas enstemmig i 8 kommunestyre og får tilslutning fra jordbruket
- 2002: Folkeaksjonen Redd Vansjø
- 2003: Bitter valgkamp i Vansjøområdet
- 2003: Morsa utpekes som pilotvassdrag for innføring av vanddirektivet

Klipp og lim fra Vansjø debatten! Valgkampen 2003 fortsetter...

- "De prioriteringer som er gjort etter at Morsa-prosjektet kom i gang, er på bakgrunn av en faglig tiltaksanalyse. Et viktig prinsipp har vært at de tiltakene som ville få størst effekt, måtte gjennomføres først"
Jorunn Buer ordfører i Enebakk og nestleder i Morsa - Moss avis 29.7.03
- "Dette bekrefter dessverre det inntrykket som etter hvert har befestet seg. Morsa-prosjektet er blitt en sovepute.....
Ordfører kandidat i Rygge, Kronikk i Moss avis 5.8.03
- "Bekkene i NNs hjemkommune Rygge er ikke i nærheten av miljømålene som er foreslått i Tiltaksanalysen. Det hadde vært vel så interessant å høre hva han ser som passende miljømål for bekkene i egen kommune i stedet for feilaktige påstander om "kommunene oppstrøms"
Ordførerne i Våler og Enebakk , Kronikk i Moss avis 11.8.03
- "Dessverre er det blitt for mye papir og for lite "action" i Morsa-prosjektet påpekte NN. Det går rett og slett for trådt. Dermed mister man troverdigheten. Vi må på banen med raske og konkrete tiltak. En løsning kan være å fjerne karpefisken."
SV fylkeskandidat til Moss avis 9.9

Det koster å høre på gode råd fra forskerne og ikke hive seg på "raske" løsninger. Valget 15.9.2003 kostet Gretha Thuen ordførerkjedet

TilliT kan leses to veier...

Tabell 3.1 *Grad av tillit i forbindelse med forvaltningen av vassdraget. N=39*

Stor eller svært stor tillit

Morsas sekretariat/prosjektleder	82 %
Morsas hovedstyre/arbeidsutvalg	77 %
Morsas temagrupper	77 %
Fylkesmannens miljøvernavdeling	69 %
Fylkesmannens landbruksavdeling	64 %
Kommuneadministrasjonen	57 %
Kommuner i nabofylket	56 %
Fylkesmannen i nabofylket	55 %
Grunneierlag/bondelag	49 %
Miljø- og friluftsansjoner	44 %
NVE	40 %
Kommunepolitikere	36 %
Fylkeskommunen	33 %
Fylkeskommunen i nabofylket	31 %
Folkeaksjonen Redd Vansjø	18 %
Organisasjoner i nabofylket	18 %

Knut Bjørn Stokke, 2005

2004 - 2007: Kampen mot algene..., kampen om Morsa..., Hareide-reddende engel ☺

- 2004-2007: Fortsatt kraftige algeoppblomstringer i vestre Vansjø
- 2004: Kjell Løkke Råde og Tore Tiedemann Enebakk leder styret
- Juni 2004: Nordisk workshop om vestre Vansjø
- 19. juni 2004: Hovedoppslag i Aftenposten og Hareide miljøvernminister
- Oktober 2004: Midler fra MD/SFT til kunnskapsinnhenting og overvåkning
- 2004-2005: Forslag til ny organisering og finansiering møter motbør i Hobøl, Våler, Rygge og Østfold FK
- 2005-2006: Undersøkelser av sedimenter og tilførsler til vestre Vansjø – debatten om selvgjødsling, innsjøinterne tiltak og organisering dør ut...
- 2006: Arbeid med Handlingsplan vestre Vansjø starter

Klipp og lim fra Vansjø debatten!

Debatten fortsetter i 2004

- "Vansjø **er selvgjødslende**. Den befinner seg i en irreversibel situasjon, hvor en intern gjødslingsmekanisme sørger for at det blir økte mengder nitrogen og fosfor i innsjøen selv om alle utslipp stoppes"

LEDER Moss avis 20.8.04

- "Da Morsa-prosjektet ble etablert var Nedre Vansjø allerede kommet i en situasjon med **selvgjødsling og irreversible tilstander**. Det må derfor være lov å undre seg at ikke Morsa-prosjektet valgte å arbeide parallelt med denne problemstillingen. Nå må hovedfokus settes på behovet for tiltak i selve Vansjø som kan fjerne den massive, ødeleggende algeveksten"

Kommunepolitiker Rygge, Moss avis 30.08.04

- "... forutsetter at utvalget **prioriterer innsjøinterne tiltak** som kan stanse oppblomstringen av blågrønnalger i vestre Vansjø."

Kommunestyrevedtak i Rygge 25.11.04

- "Det er viktig at det nye "Vansjøutvalget" nå finner frem til en faglig leder som har den kompetansen som skal til for å arbeide med innsjøinterne tiltak, sa NN (Ap) i kjølevannet av debatten i kommunestyret i torsdag. Den faglige lederen må ha de personlige forutsetninger som skal til for å drive en åpen og inkluderende prosess – slik at alle synspunkter kommer fram og blir tillagt vekt i vurderingene av alternative løsninger"

Moss avis 27.11.04

Giftige blågrønne alger farget vestre og nedre Vansjø grønn, og førte til badeforbud fra 2001-2007. Foto: Eva Skarbøvik/Bioforsk

moss-avis.no Nyheter

Forbruker Nyheter Sport Helse Kultur Debatte Barn og ungdom Fagdrama Vær...

Autorisert: Vider Helsekjenner 100 Nyheter 100000 100000 100000 100000 100000

Over **90.000** lesere hver måned

Fikk endelig badeplassen tilbake

LYKkelige BADEENGLER F.å. Henri L. Gutera, Sara Johansen, Sander Cornelius Linde Hånes og Jule Dahlkoste seg zort med å bade i Nesparken i går.

Algene i Nesparken er erstattet med lykkelige badeengler. – Dette er supert, jublet SFO-barna som hoppet i vannet i går.

Lette, sikre og jule prøget Nesparken går. For de sole rammet sunn mest valget en gruppe SFO-ungar å igole seg ned i nedre Vandsjø.

– Det er første gang på mange år at vi har kunnet dra hit for å bade, forteller Jøns- og

Del på nettet
 Pjøl den varen via Appen
 Skriv ut

100000 =
 100000 =
 E-post: desk@mos-avis.no
 Send tips her =

Sterk avslutning på medlemsåret
 Orløper medlemsåret har gjort de

Fritidsbåt funnet ut
 Redningsmannskap leter nå i 10

Uforsvarlig medisin
 Helsemyndighet tre kuller inn de

En magisk høst
 Etter et halvår med innkjøring

Reis fra Rygge
 Besøk i sørosten.

Fotballskoler 2008
 Vi følger Mossregionens mange fotballklubber gjennom sommeren.

Flere svarveier

Folkemøte om nytt
 sivilrettsbalk (11 bilder)

Lykkelige badeengler i Nesparken i Moss sommeren 2008. Faksimile fra www.moss-avis.no

VESTRE VANSJØ

Gjennombruddet i 2004

- Oppslag i Aftenposten 19. og 20. juni
- Hareide overtar som miljøvernminister 19. juni, brev fra Morsa 21.juni
- Hareide bestiller hasteutredning om Vansjø fra SFT
- Møte hos Hareide 31. august/statsbudsjettet for 2005
- Morsa søker SFT om midler til overvåkning/utredning

...”en svært god investering for å unngå å bruke samfunnets midler på feil tiltak som ikke har effekt.”

Morsas søknad til SFT 2005

Fangdam. Sophie Kristiansen fra 7. klasse på Vålk skole krysser fangdammen ved Sperrebotn på veien som skiller to kamre.

Vansjø-Hobøl-vassdraget

Vannet truet for 60 000

Vansjø-Hobøl-vassdraget er nene langs vassdraget. Thuen er Politisk ledelse i MD har gjort VANSJØ-HOBØL-VASSDRAGET

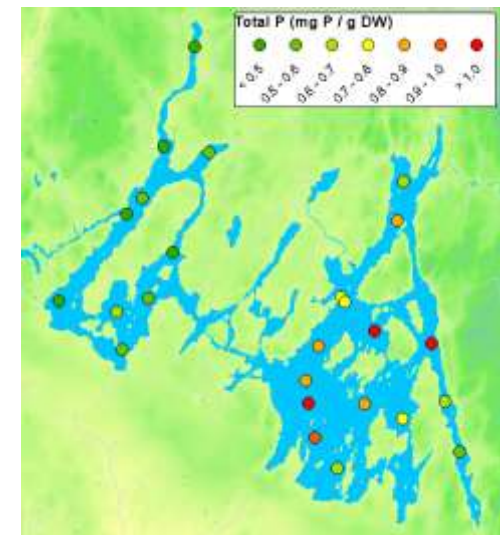
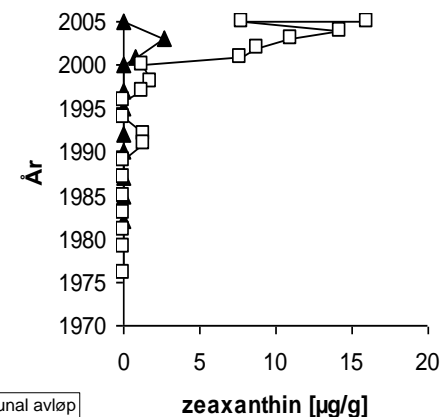
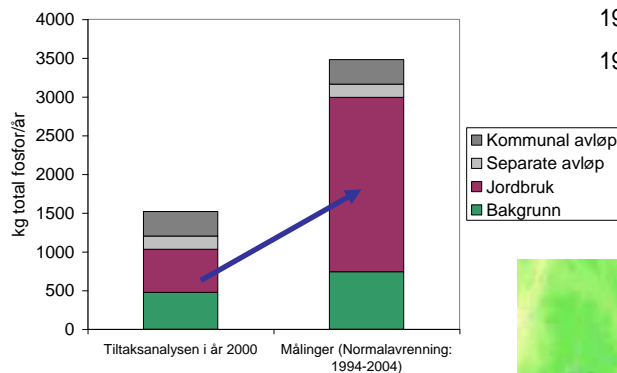
Aftenposten 19. juni 2004

Utredninger vestre Vansjø 2005-2007

Hovedkonklusjoner

- Eksplosiv eutrofieringsutvikling i vestre Vansjø etter flommen år 2000.
- Lokalt nedbørfelt bidrar med 100 % mer P enn antatt. Flate jorder, intensivt jordbruk, høye P-AI tall, andre jordarter.
- Ubetydelig interngjødsling fra sedimentene.
- Det må igangsettes målretta tiltak i lokalt nedbørsfelt.

2007-2010: Vannforskriften trer i kraft Vannområdeutvalget Morsa Handlingsplan og tiltakspakke for vestre Vansjø,

- 2007: Vannforskriften trer i kraft
- 2007: Vannområdeutvalget Morsa etableres formelt
- 2007: Handlingsplan for vestre Vansjø vedtas
- 2007: Rødgrønt ordføreropprør
- 2007: Vansjøkonferansen
- 2007: Tiltakspakke til vestre Vansjø fra landbruksministeren
- 2007-2012: Forpliktende miljøkontrakter på 75 % av gårdsbruka rundt vestre Vansjø, åker i stubb, fangdammer, buffersoner etc – kraftig reduksjon i bruk av fosforgjødsel

Vansjø-Hobølvassdraget og Vestre Vansjø – et levende laboratorium i hvordan bekjempe eutrofi

Hele vassdraget 😊 😊 😊 😞

- Storstilt og omfattende opprydding i avløp – renseanlegg og spredt
- Meget omfattende og et bredt spekter av jordbrukstiltak
 - **Tilbakeslag åker i stubb mm fra 2013**
- Miljøavtaler V Vansjø med kraftig reduksjon av P – gjødsling
- Detaljert oversikt over tiltaksgjennomføring
- Grundig overvåkning og lange tidsserier

Vestre Vansjø 😊 😊 😊 😞

- Omfattende og banebrytende kunnskapsgrunnlag om Vestre Vansjø finansiert av SFT over flere år
- Meget detaljert oversikt over tiltaksgjennomføring på miljøkontraktsgårdene Vestre Vansjø finansiert av LMD + overvåkning av bekker SFT
- **Dessverre ble miljøkontraktene «rasert» fra 2013 og grunnlaget for dokumentasjon av sammenhengen mellom tiltak og effekt i Vestre Vansjø svekket**

Ordfører fra Østfold og Akershus

Tok ansvar, handlet gjennom vedtak, støttet hverandre, skaffet ekstraordinære statlige midler

I vannområdeutvalget ble vi enige om hva som burde gjøres for å bedre vannmiljøet. Som ordfører tok jeg med meg kunnskapen og anbefalingene hjem til kommunestyret, formidlet det videre og fikk på plass de nødvendige vedtakene. For å oppnå resultater er det viktig at både kommunene, staten og regionale myndigheter tar ansvar og bidrar med sine virkemidler.

*Kjerstin W. Funderud,
tidligere ordfører i Våler*

